

Розділ 2

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

DOI: [https://doi.org/10.24144/2409-6857.2021.1\(57\).30-37](https://doi.org/10.24144/2409-6857.2021.1(57).30-37)

УДК 332.14

Готра В.В., Ковач А.Я.

ВПЛИВ ПРОЦЕСУ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ НА РОЗВИТОК СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ

У статті розглянуто процес децентралізації як основний рушійний механізм розвитку сільських територій України. Зосереджено увагу на недосконалому розподілу коштів державного бюджету в цій сфері. Проведено оцінку стану та проблем розвитку сільських територій, зазначено про необхідність значних змін в державній політиці для ефективного управління ними. Визначено, що децентралізація слугує фактором стабілізації соціально-економічної ситуації в Україні, адже сприяє підвищенню ефективності використання коштів бюджету всіх гілок управління. Зазначено, що децентралізація виступає, як процес наближення управлінських рішень до громади, розширення повноважень органів місцевого самоврядування, що сприяє розробці стратегій, проєктів та програм щодо розвитку сільських територій та щодо покращення надання послуг, забезпечення соціально-економічних потреб населення громади. З'ясовано, що на досягненні саморозвитку та самозайнятості через використання внутрішнього потенціалу держави повинні базуватись стратегічні цілі управління об'єднаними територіальними громадами. Зроблено висновки, що позитивний вплив процесу децентралізації проявляється через реалізацію можливостей та врегульовану законодавчу базу з урахуванням взаємодії між органами місцевого самоврядування, державної влади та жителями громади.

Ключові слова: сільські території, сільський розвиток, децентралізація, державне регулювання, об'єднана територіальна громада

Постановка проблеми. Важливою складовою регіональної політики є соціально-економічний розвиток сільських територій. Сучасний стан в нашій державі є складним і продовжує погіршуватись. Та кількість заходів, що здійснюються в теперішній час в рамках державної політики в цій сфері, не має значного впливу на ситуацію. Процес розвитку сільських територій України характеризується значними відмінностями за рівнем їхнього соціально-економічного розвитку, не достатньо чітко визначеною стратегією, неузгодженістю законодавчих та нормативно-правових актів. Це і є основними причинами, які зумовлюють необхідність пошуку та формування ефективних механізмів функціонування та розвитку сільських територій України.

© **Готра В.В.**, д.е.н., проф., професор кафедри економіки підприємства, ДВНЗ «Ужгородський національний університет», тел. +380506280171, e-mail: viktoriya.hotra@uzhnu.edu.ua

Ковач А.Я., аспірант кафедри економіки підприємства, ДВНЗ «Ужгородський національний університет» тел. +380966588212, e-mail: alina.kovach@uzhnu.edu.ua

Важливою складовою механізму державного управління розвитком сільських територій є фінансово-економічне забезпечення. Від того, наскільки ефективно розроблений цей механізм, залежить результат процесу реалізації державної політики, що може бути низьким або ж призведе до повного провалу. Також це стосується і політики розвитку сільських територій на Україні. Посилення ролі органів місцевого самоврядування через підвищення їх фінансової самостійності, впливає на економічне зростання сільських територій, надання послуг та реалізацію покладених на них функцій на належному рівні. Виникає потреба в проведенні соціально-економічної політики розвитку сільських територій, метою якої має стати суттєве підвищення життєвого рівня населення на основі покращення використання ресурсного потенціалу, нових підходів формування продуктивних сил, суттєвого покращення екологічного стану регіонів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у вивчення питання соціально-економічного розвитку сільських територій та проблеми їх державного регулювання зробили фахівці, такі як І.М. Вахович, О.І. Павлов,

Г.М. Калетнік, В.Г. Андрійчук, В.В. Россоха, Л.М. Газуда, А.Г. Мазур, С.Я. Ковальчук, А. Алієва, І.С. Сас, М.Й. Малік.

У той же час проблеми формування та реалізації державної політики, створення та регулювання механізмів управління розвитком сільських територій, розподілу основних повноважень між органами державної влади та місцевого самоврядування залишаються актуальними та потребують подальшого вивчення. Вклад вчених у розвиток державного регулювання вагомий, але потребує удосконалення з врахуванням сучасних умов. Проблематика механізму державного регулювання розвитку сільських територій потребує вивчення як на регіональному, так і на державному рівні.

Формулювання цілей статті. Метою статті є дослідження інструментів державного регулювання розвитку сільських територій, обґрунтування напрямів соціально-економічного розвитку сільських територій з урахуванням активно діючих децентралізаційних трансформацій.

Опис основного матеріалу дослідження. Сільські території визначають як одну з двох територіальних підсистем суспільства, що об'єднує економічну, соціальну, екологічну складові, які поділені на такі елементи як населення, виробничо-господарський комплекс, інфраструктура, землі сільськогосподарського призначення та навколишнє природне середовище [15, с.22].

Основні законодавчі інструменти регулювання розвитку сільських територій можна умовно розділити на такі групи: - акти, у яких закріплені засади функціонування сільських територій (Конституція України, Закони України «Про місцеве самоврядування в Україні», «Про сільськогосподарську дорадчу діяльність», «Про фермерське господарство», «Про особисте селянське господарство»; - документи, які складаються з відповідних програм чи концепцій, у яких визначено засади організації та напрями розвитку сільських територій (Стратегія сталого розвитку «Україна-2020», Концепція розвитку сільських територій до 2025 року, «Національну економічну стратегію 2030» [13] та інші); - акти щодо поточних операцій, що регламентують широке коло відносин, розроблені на всіх рівнях управління розвитком сільських територій [1].

У системі управління розвитком сільських територій існують проблеми, які пов'язані з слабкістю інституту місцевого самоврядування в Україні, нечіткістю законодавчої бази у сфері повноважень органів державної влади та органів

місцевого самоврядування, слабкістю громадянського суспільства, незацікавленості населення. За словами науковця І. Ваховича, управління сільськими територіями може мати три варіанти розвитку: по-перше, через посилення сформованих тенденцій – подальша комерціалізація сільськогосподарського виробництва, поширення надвеликих господарських утворень; по-друге, через посилення державної підтримки розвитку сільського господарства – здійснення окремих соціально-економічних і екологічних заходів, а також диверсифікація сільської економіки; по-третє, через створення умов для розвитку сільських територій, громад як рушійної сили розбудови суспільних відносин – розробку і впровадження локальних стратегій розвитку на основі раціонального використання місцевих ресурсів, формування конкурентоспроможного сільського господарства [3, с. 35-36].

Для соціально-економічного розвитку сільських територій ефективним є формування самодостатніх територіальних громад сільських територій. Це стане рушійною силою, фактором, що сприятиме створенню оптимальних умов для проживання населення на сільських територіях шляхом упровадження стандартів відповідно до європейських норм, розвиток об'єктів соціальної інфраструктури, підвищення якості освітніх послуг, розвиток сільського туризму, підприємництва, розвиток органічного сільськогосподарського виробництва для забезпечення вітчизняного ринку та для експорту на зарубіжні [9, с. 15].

Трудова й політична активність населення знаходиться на пасивно-очікуваному рівні. Місцеве самоврядування, по-перше, має спрямовувати діяльність ОТГ на організацію стратегічних соціально-економічних завдань, науково-технічних проєктів підприємств і організацій, розташованих на її території. Важливим завданням є вивчення досвіду зарубіжних країн, розвитку місцевого самоврядування, збільшення їх повноважень, запозичення практик ведення процесу децентралізації високорозвинених країн, що сприяє формуванню дієвої системи територіального управління та дозволить уникнути певних обмежень під час реалізації цього процесу.

Стратегічні цілі управління ОТГ мають базуватись на досягнення саморозвитку за рахунок використання внутрішнього потенціалу громади, наслідком якого стане зменшення відтіку кадрів закордон та самодостатність в усіх сферах її життєдіяльності [16, 110-111].

Розвиток сільських територій залежить від багатьох факторів, які доцільно розглянути більш детально. Трудові процеси в сільській місцевості визначаються темпами впровадження нових технологій, більш досконалої техніки, з одного боку і зниженням матеріально-технічної забезпеченості, погіршенням технологічного стану виробництва – з іншого боку, а також змінами особистісних відносин, що відбуваються в процесі праці, форм взаємозв'язків між конкретним працівником і його трудовою діяльністю. На ці правовідносини великий вплив мають умови праці в конкретному господарстві, які визначають результативність роботи і, в кінцевому підсумку, економічний розвиток господарства в цілому. Трудова діяльність працівників села пов'язана зі складними проблемами розвитку ринкових відносин, спеціалізації праці та виробництва, впровадження в агроформуваннях, на переробних та інших підприємствах нових форм організації праці і виробництва [14, с.21].

Зарубіжний досвід останніх десятиріч з питання модернізації управління свідчить, що ключовим моментом цього процесу є налагодження відносин між центральним, регіональним, місцевим рівнями державного управління та місцевим самоврядуванням. Основними принципами, що покладені в основу розподілу обов'язків та повноважень між органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування, стали принципи децентралізації, деконцентрації, субсидіарності [2, с. 280].

Досліджуючи сучасний стан децентралізаційних змін, варто окреслити деякі сформовані тенденції. На початок 2019 р. до складу об'єднаних територіальних громад в середньому входять 11 сіл, але більшість (55 %) з центрами у містах і селищах міського типу. В розрахунку на одну міську (селищну) об'єднану територіальну громаду припадає в середньому 14 сіл, на сільську – 9 сіл. Проте є й випадки кардинально протилежних об'єднань, де до складу громаду входять від 1 до 68 сіл. В контексті розподілу колишніх районів, найбільш узагальненою є тенденція формування від 1 до 3 громад на їх території [2, с. 178].

До критеріїв оцінки стану соціально-економічного розвитку сільських територіальних громад відносять: адміністративно-територіальний устрій, соціально-демографічна ситуація, площа, рівень розвитку економіки, соціальна інфраструктура, благоустрій, наявність суб'єктів соціального обслуговування населення, екологічна ситуація, фінансове забезпечення розвитку місцевих бюджетів сільської

територіальної громади, участь господарських суб'єктів у розвитку сільської територіальної громади [3, с. 24].

Громади, які нараховують від 3 до 7 тисяч жителів, виходять із рядів дотаційних. В них є можливість утримувати заклади соціальної сфери, але власного потенціалу для розвитку території не матимуть. Відповідно до п. 3. статті 10 Закону України "Про добровільне об'єднання територіальних громад" загальний обсяг фінансової підтримки, з державного бюджету, розподіляється пропорційно до площі та кількості сільського населення між бюджетами ОТГ [7].

Окремо слід зазначити, що рівень доходів жителів міст перевищують рівень доходів сільських жителів в середньому на 7- 10%. При цьому питання працевлаштування на сільських територіях є значно складнішим. Саме тому особливої актуальності набули питання щодо бідності на селі, яка залишається не вирішеною і призводить до міграції робочої сили [12, с. 68].

Варто зазначити й про нижчі рівні заробітної плати в сільському господарстві в порівнянні з середніми показниками по іншим галузям економіки, в динаміці за останні 5 років розрив склав 23- 40%. Важливість розвитку малого та середнього бізнесу на сільських територіях підтверджують й показники рівня доходів від підприємницької діяльності, котрі на селі не перевищують 6% сукупних доходів [11, с. 10].

Головними інституціями, які впливають на інноваційний потенціал регіону, є: органи місцевого самоврядування; суб'єкти підприємницької діяльності регіону та їх підрозділи; регіональні органи влади; територіальні органи центральних органів виконавчої влади; громадські об'єднання; навчальні заклади та наукові установи; фінансово-кредитні установи; громадські об'єднання.

Поділяємо думку, що головними ознаками інноваційного розвитку регіону є: 1. Постійне зростання виробництва наукоємної продукції. 2. Збалансоване використання ресурсів для підтримки інноваційного потенціалу регіону. 3. Системний підхід до формування інструментів реалізації інноваційного потенціалу регіону [6, 89].

Розвиток сільських територій за рахунок завдань, що віднесені до компетенції органів місцевого самоврядування, забезпечує сприятливі умови для надання юридичної допомоги жителям ОТГ у створенні нових підприємств чи організацій з надання послуг населенню території, розробки проектів міжгалузевих виробничих зв'язків між підприємствами і

організаціями на території ОТГ для здійснення переробки сільськогосподарської продукції та іншої сировини. Це сприяє отриманню додаткових доходів підприємствами території, що в свою чергу поповнить місцевий бюджет, вплине на зменшення транспортних і накладних витрат, створюватимуться нові робочі місця, відбудеться зменшення рівня безробіття.

Посилення міжнародних зв'язків та активізація співпраці підприємств і організацій із зарубіжними партнерами, науковими установами, щодо реалізації передових розробок, бізнесу і громади через податкову та адміністративну політику й практику надання публічних послуг на території ОТГ. Така співпраця забезпечує реалізацію механізму державно-приватного партнерства на взаємовигідних умовах з пріоритетом на екологічні цілі розвитку країни [16, 111-112].

Розширення повноважень і відповідальності органів територіального самоврядування здійснюється за такими напрямками.

Перший напрям пов'язаний з налагодженням виробництва. Це, насамперед, реалізація проєктів, які представляють інтерес для територій і вимагають акумуляції їх сил і економічних можливостей на основі тісного соціально-економічного партнерства.

Другий напрям – це комплексне використання рекреаційних ресурсів. Рекреаційні об'єкти, що створюються, можуть бути використані для організації вітчизняного й іноземного туризму.

Третій напрям – розвиток автодорожнього господарства державного або місцевого значення з відповідним автосервісом, технічне вдосконалення доріг, що завжди є актуальним, їх оснащення заправними станціями тощо.

Четвертий важливий напрям – це екологія, зокрема охорона відкритих водоймищ і лісів. Механізми, спрямовані на узгодження інтересів господарюючих суб'єктів з інтересами місцевого населення, сільських громад і усього суспільства залишаються практично не розробленими, що спричиняє погіршення і деградацію територіального ресурсного потенціалу. Для розв'язання соціально-демографічних та екологічних проблем між центром і територією мають бути тісні зв'язки. Епіцентр багатьох із них знаходиться на певних територіях, має глобальний характер й не піддається вирішенню лише силами цих територій. Однак ці проблеми у ринкових трансформуваннях посилюватимуться і в майбутньому.

П'ятий напрям – взаємодія у створенні фінансово-кредитної системи для надання кредитів на основі кредитної кооперації, а також

строкової допомоги з бюджету для “розвантаження” сезонних пікових ситуацій [17, с.192].

Багато територіальних проблем, що є актуальними для України, мають шлях ефективного вирішення в практиках Європейського Союзу. Концептуальні підходи до розвитку національної економічної системи з урахуванням світового досвіду є розробка та впровадження сучасної державної інноваційної політики (ДІП) для досягнення успішного економічного результату в умовах євроінтеграції [5, с.29].

Головними завданнями ДІП в аграрному секторі є подолання системної кризи та мобілізація технологічного оновлення вітчизняного сільського виробника. Ця політика спрямована на підтримку генезису та поширення інноваційних процесів на всіх фазах їх розвитку. Для її реалізації є необхідним визначення пріоритетності інноваційного розвитку, організація на чітку орієнтованість проведення інноваційної політики, інтеграція освітньої, наукової та науково-технічної діяльності в процесі розвитку інноваційної політики.

Важливо, що Європейський Союз приділяє значну увагу розвитку саме сільських територій, адже у 27 країнах-членах ЄС частка сільських жителів становить 27,1%, а переважно у сільській місцевості проживає 20,1% від загальної кількості населення, а частка зайнятих у сільському секторі коливається в межах 3-4% від загальної кількості зайнятих. Політика розвитку сільських територій в європейських країнах реалізується в рамках Спільної аграрної політики (далі - САП) ЄС [10, с.18].

Спільна аграрна політика Європейського Союзу - це складний механізм, що охоплює елементи регуляторно-ринкової, зовнішньоторговельної, цінової та структурної політики, яка стосується збільшення продуктивності сільських господарств, стабілізація ринків, забезпечення гідного життя населення сільських територій, забезпечити наявність продовольчих товарів з розумними цінами на них, створення робочих місць, економічне зростання.

Поступово завдання САП перейшли від вирішення сільськогосподарських проблем до проблем розвитку сільських територій. САП у найширшому розумінні є напрямком політики ЄС, який спрямований на: покращення правового законодавчого регулювання аграрних відносин, прийняття ефективних нормативних актів, що сприятимуть підвищенню конкурентоспроможності сільського господарства,

налагодження відносин між відповідними суб'єктами господарювання [8]. До цілей САП також варто віднести підтримку фермерських господарств, конкуренто-спроможність аграрного сектору сільських територій та експорт на світові ринки.

У наш час, інтегрування України в ЄС вимагає вдосконалення системи регіонального управління до того рівня, що відповідатиме рівню політики європейських країн. Серед основних напрямів регіональної політики виділяють такі, як обґрунтування стратегії розвитку окремих регіонів, удосконалення системи стратегічного програмування регіонального розвитку, використання механізмів приватно-державного партнерства; налагоджування зв'язків для дій центральних і місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування у стимулюванні регіонального розвитку на всіх його секторах [17, с.192].

З огляду на дану ситуацію, треба зосередитись на розвитку співпраці, торгівлі з європейськими країнами, збільшенні експорту органічної продукції та готових харчових продуктів. Головним напрямом має бути надання стратегічного значення саме аграрному сектору, стабілізація споживчого ринку, через вивчення природних, економічних та соціальних факторів сільських територій.

Згідно «Національної економічної стратегії 2030» місією керівництва України в контексті економічної стратегії є створення можливостей для реалізації наявного ресурсного та людського потенціалу країни з метою забезпечення добробуту її населення, самореалізації, безпеки та свобод кожного громадянина України через інноваційне випереджаюче економічне зростання. Економічною візією передбачено, що України – це вільна країна громадян з високим рівнем добробуту та ефективною державою, яка виступає надійним економічним партнером у світі, найпривабливішою країною можливостей для інвестицій, інновацій та, насамперед, для ведення бізнесу, місце для реалізації творчого потенціалу, втілення ідей та власного розвитку наших громадян. Стратегія України включає такі цілі: 1. Створити конкурентоспроможні умови для бізнесу та інвестицій та відновити довіру до держави, зі сторони її населення та з сторони інших держав; 2. На світовому ринку виграти конкуренцію за капітал; 3. Стимулювати розвиток інновацій і модернізацію секторів економіки; 4. Сприяти розвитку людського потенціалу [13, с.4].

Потрібно зауважити, що згідно даних підприємницька культура на низькому рівні серед населення нашої держави. Згідно дослідження,

менше 10% підприємців України знають як залучити кошти, та готові ризикувати під час реалізації бізнес-ідеї і лише 10% вірять в те, що можуть розробити бізнес-ідею. В ЄС більше 40% респондентів відповіли, що готові ризикувати при реалізації ідей бізнесу, а близько 30% відмітили, що знають, як залучити кошти на реалізацію. Це вказує на досить низький рівень розвитку культури ведення підприємництва в Україні [13, с.298].

Пріоритетами в структурі напрямку «Регіональний розвиток» є:

1. Планування регіонального розвитку: стратегічне планування та його нормативне забезпечення, узгодження стратегій та просторової документації, пріоритети розвитку регіонів – смарт-спеціалізації, згуртованість територій у єдиному стратегічному просторі (через систему 3-рівневого планування), рекомендації щодо розвитку функціональних типів територій.

2. Управління регіональним розвитком: кадрове забезпечення – розвиток компетенцій представників органів місцевої влади, ефективні процеси управління та комунікації, розвинене громадянське суспільство, комплексна система моніторингу регіонального розвитку, просторове планування, геоінформаційні системи, муніципальна статистика.

3. Фінансування регіонального розвитку: ДФРР та секторальна підтримка спрямована на проекти розвитку, ефективні місцеві бюджети, система кредитів для ОМС, ефективний розподіл дотацій, державні інвестиційні проекти, ефективне використання МТД, ефективні комунальні підприємства, управління комунальним майном, ефективне використання землі та інших природних ресурсів, державні програми підтримки та розвитку функціональних типів територій [13, с.289].

До 2030 року планується в гільках планування, правління та фінансування, наступне: 100% громад мають доступну публічно стратегію; кожна громада використовує міжнародні та міжмуніципальні партнерства для досягнення своїх стратегічних цілей; 100% національних стратегічних цілей враховано в кожній регіональній стратегії та стратегії громади відповідно до чіткого 3-рівневого процесу стратегічного планування з каскадуванням цілей між рівнями влади; 100% працівників ОМС проходять хоча б одне внутрішнє чи зовнішнє навчання на рік; усі стейкхолдери планують та прогнозують свою діяльність на основі релевантних муніципальних даних; члени територіальних громад демонструють високу

явку на місцевих виборах, включені в суспільний діалог; громади стало залучають кредитні ресурси та ефективно використовують програми за функціональним типом території та старт-спеціалізацією регіону; мінімум 30% ДФРР чи будь-яких інших фондів для розвитку регіонів використовується на проекти розвитку; в Україні діє гнучка система міжбюджетних відносин, де громади мають більшість коштів для самостійного розпорядження [13, с.291].

У теперішній час переважну частку у фінансуванні розвитку сільських територій України займатимуть кошти державного бюджету (близько 50%), але в подальшій перспективі передбачається зміна структури джерел фінансування розвитку сільських територій: 30% становитиме державний бюджет у структурі джерел фінансування, місцевий бюджет займатиме 45%, а на Фонд розвитку сільських територій припадатиме 25% структури.

Ефективна державна політика також є важливою передумовою розвитку агросектору. На сьогодні є позитивні зміни в Держгеокадастрі: проведений технічний аудит, були виявлені неефективні процеси на 54-ох підприємствах у структурі та триває робота над новою структурою, був створений онлайн-реєстр геопросторових даних, передача понад 2 млн га земель державної власності в комунальну власність громад.

Висновки і перспективи подальших досліджень. З огляду на важливість сільських територій для світової та національних економічних систем, постала необхідність аналізу їх стану і характеристики тенденцій розвитку таких територій у сучасних умовах децентралізації та євроінтеграції. До переваг децентралізації можна віднести підвищення ефективності використання внутрішньогосподарського потенціалу територіальних громад та, не менш важливе, сприяння підприємницькій діяльності його жителів. Є очевидним, що децентралізація може підвищити ефективність дій, спрямованих на сільський розвиток. Важливим викликом сьогодення для децентралізації є усвідомлення ролі громадськості, місцевих ініціатив у процесах інтеграції цих ініціатив для формування цілого. Отже, є необхідність реорганізації фінансово-економічного забезпечення державного управління розвитком сільських територій України, а також змін в бюджетно-фіскальній політиці. Аналізуючи дані, подані в «Національній економічній стратегії 2030» варто відмітити, що в Україні майже в усіх сферах низькі показники, але з розробленою стратегією є шанс підняти Україну на рівень високорозвинених країн. Подальші дослідження слід сконцентрувати на виявленні та характеристиці особливостей державної підтримки розвитку сільських територій в Україні та інших країнах світу.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алієва А. Державне регулювання соціально-економічного розвитку сільських територій в Україні. *Agricultural and Resource Economics: International Scientific E-Journal*. 2016. Vol. 2. № 1. С. 12-20.
2. Андрійчук В.Г., Сас І.С. Концентрація в аграрній сфері економіки: проблемні аспекти: монографія. Київ: КНЕУ. 2017. 303 с.
3. Вахович І. М. Фінансове забезпечення розвитку сільських територій [Електронний ресурс] / І. М. Вахович, В. Ю. Дорош, М. В. Андріюк // *Економічні науки. Серія : Облік і фінанси.* – 2013. – Вип. 10(5). – С. 31–37. – Режим доступу : [http://nbuv.gov.ua/j-pdf/ecnof_2013_10\(5\)_6.pdf](http://nbuv.gov.ua/j-pdf/ecnof_2013_10(5)_6.pdf)
4. Гончарук І. В. Досвід формування енергетичної автономії сільських територій: оцінка ролі кооперативів. *Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2020. № 1. С. 23-40.
5. Готра, В. В., І. С. Щукін. "Сутність та напрямки реформування державної інноваційної політики в умовах євроінтеграції." *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Економіка 2 (2019): 29-40.*
6. Готра, В. В., М. І. Ігнатко. "Інноваційний потенціал стратегічного розвитку регіону: сутність та складові." *Вісник Київського національного університету технологій та дизайну. Серія Економічні науки (2020).*
7. Закон України "Про добровільне об'єднання територіальних громад" № 157-19 від 05.02.2015 р.
8. Калетнік Г.М., Мазур А.Г., Кубай О.Г. Державне регулювання економіки: Навчальний посібник. Київ : Хай-Тек Прес. 2011. 428 с.
9. Калетнік Г.М., Мазур А.Г. Науково-теоретичні засади формування та розвитку людського капіталу в сільських територіях. *Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2016. №10. С. 7-25.
10. Ковальчук С. Я. Функціональні напрями розвитку сільських територій у контексті зеленого зростання. *Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2019. № 7. С. 16-22.
11. Лупенко Ю.О., Месель-Веселяк В.Я. та ін. Розвиток форм господарювання в сільському господарстві: проблеми і рішення: наукова доповідь. Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки». К.: ННЦ «ІАЕ», 2018. 54 с.

12. Лупенко Ю.О., Шпикуляк О.Г., Малік М.Й. та ін. Розвиток малих аграрних підприємств у ринковому інституційному середовищі: індикатори та ефективність: монографія. К.: ННЦ «ІАЕ», 2017. 204 с. 40.
13. Національна економічна стратегія-2030 від 03 березня 2021 р. № 179- [Електронний ресурс] /– Режим доступу: <https://nes2030.org.ua>
14. Нашиванко А.Я. Стільник В.В. Мотивація та стимулювання трудової діяльності персоналу сільськогосподарського підприємства. Науковий журнал «Молодий вчений» № 9 (61) вересень 2018 р.
15. Павлов О. І. Ідентифікація сільських територій України як периферійних: теорія та практика. Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. 2013. № 6. С. 20-27.
16. Россоха В. В. Управління розвитком сільських територій в умовах децентралізації влади / Россоха Володимир Васильович // Збірник тез IV Всеукраїнської науково-практичної конференції "Публічне управління та адміністрування у процесах економічних реформ" / Міністерство освіти та науки України, Херсонський державний аграрно-економічний університет [та ін.]. - Херсон : ХДАУ, 2020. - С. 110-112.
17. Россоха В. В. Управління сільським розвитком в умовах розширення повноважень і відповідальності регіонів / В. В. Россоха, Л. М. Газуда // Науковий вісник Мукачівського державного університету. Сер. : Економіка. - 2015. - Вип. 2(2). - С. 189-196. - Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvmdue_2015_2\(2\)_36](http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvmdue_2015_2(2)_36).

REFERENCES

1. Aliieva, A. (2016). Derzhavne rehulivannia sotsialno-ekonomichnoho rozvytku silskykh terytorii v Ukraini [State regulation of socio-economic development of rural areas in Ukraine]. *Agricultural and Resource Economics: International Scientific E-Journal*, 2, 1, 12-20 [in Ukrainian].
2. Andriichuk, V.H., & Sas, I.S. (2017). Kонтсентratsiia v ahramnii sferi ekonomiky: problemni aspekty: monohrafiia [Concentration in the agrarian sphere of economy: problem aspects: monograph]. Kyiv: KNEU [in Ukrainian].
3. Vakhovych, I.M. & Dorosh, V.Yu. & Andriiuk, M.V. (2013). Finansove zabezpechennya rozvytku silskykh terytoriy [Financial support for rural territories development]. *Ekonomichni nauky. Serii: Oblik i finansy – Economic sciences. Series: Accounting and Finance*, 10(5), 31-37. Retrieved from [http://nbuv.gov.ua/j-pdf/ecnof_2013_10\(5\)_6.pdf](http://nbuv.gov.ua/j-pdf/ecnof_2013_10(5)_6.pdf) [in Ukrainian].
4. Honcharuk, I.V. (2020). Dosvid formuvannia enerhetychnoi avtonomii silskykh terytorii: otsinka roli kooperatyviv [Experience in the formation of energy autonomy in rural areas: an assessment of the role of cooperatives]. *Ekonomika, finansy, menedzhment: aktualni pytannia nauky i praktyky – Economics, finance, management: current issues of science and practice*, 1, 23-40 [in Ukrainian].
5. Hotra, V.V., & Shchukin I.S. (2019). Sutnist ta napriamky reformuvannia derzhavnoi innovatsiinoi polityky v umovakh yevrointehtatsii [Essence and directions of reforming the state innovation policy in the conditions of european integration]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu. Serii: Ekonomika – Scientific Bulletin of Uzhhorod University. Series: Economics*, 2, 29-40 [in Ukrainian].
6. Hotra, V.V., Ihnatko M.I. (2020). Innovatsiinyi potentsial stratehichnoho rozvytku rehionu: sutnist ta skladovi [Innovative potential of strategic development of the region: essence and components]. *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu tekhnologii ta dizainu. Serii Ekonomichni nauky – Bulletin of Kyiv National University of Technology and Design. Economic Sciences Series* [in Ukrainian].
7. Zakon Ukrainy «Pro dobrovilne obiednannia terytorialnykh hromad» № 157-19 vid 05.02.2015 r. [Law of Ukraine «On Voluntary Association of Territorial Communities» № 157-19 from 05.02.2015]. (2015). [in Ukrainian].
8. Kaletnik, H.M., & Mazur, A.H. & Kubai, O.H. (2011). Derzhavne rehulivannia ekonomiky: Navchalnyi posibnyk [State regulation of the economy: A textbook]. Kyiv : Khai-Tek Pres. [in Ukrainian].
9. Kaletnik, H.M. & Mazur, A.H. (2016). Naukovo-teoretychni zasady formuvannia ta rozvytku liudskoho kapitalu v silskykh terytoriiakh [Scientific and theoretical principles of formation and development of human capital in rural areas]. *Ekonomika. Finansy. Menedzhment: aktualni pytannia nauky i praktyky – Economy. Finances. Management: current issues of science and practice*, 10, 7-25 [in Ukrainian].
10. Kovalchuk, S.Ya. (2019). Funktsionalni napriamy rozvytku silskykh terytorii v konteksti zelenoho zrostannia [Functional directions of rural development in the context of green growth]. *Ekonomika. Finansy. Menedzhment: aktualni pytannia nauky i praktyky – Economy. Finances. Management: current issues of science and practice*, 7, 16-22 [in Ukrainian].
11. Lupenko, Yu.O., & Mesel-Veseliak, V.Ia. (2018). Rozvytok form hospodariuvannia v silskomu hospodarstvi: problemy i rishennia: naukova dopovid [Development of forms of management in agriculture: problems and solutions: scientific report]. *Natsionalnyi naukovyi tsentr «Instytut ahramnoi ekonomiky». K.: NNTs «IAE»* [in Ukrainian].
12. Lupenko, Yu.O., & Shpykuliak, O.H., & Malik, M.I. (2017). Rozvytok malykh ahrarykh pidpriemstv u rynkovomu instytutsiinomu seredovyshchi: indykatory ta efektyvnist: monohrafiia [Development of small agrarian enterprises in the market institutional environment: indicators and efficiency: monograph]. K.: NNTs «IAE» [in Ukrainian].
13. Natsionalna ekonomichna stratehiia-2030 vid 03 bereznia 2021 r. № 179 [National Economic Strategy-2030 from March 3, 2021 № 179]. (2021). Retrieved from: <https://nes2030.org.ua> [in Ukrainian].
14. Nashyvanko, A.Ya. & Stilnyk, V.V. (2018). Motyvatsiia ta stymulivannia trudovoi diialnosti personalu silskohospodarskoho pidpriemstva [Motivation and stimulation of labor activity of the personnel of the agricultural enterprise]. *Naukovyi zhurnal «Molody vchenyi» – Scientific journal «Young Scientist»*, 9 (61) [in Ukrainian].

15. Pavlov, O.I. (2013). Identyfikatsiia silskykh terytorii Ukrainy yak peryferiinykh: teoriia ta praktyka [Identification of rural areas of Ukraine as peripheral: theory and practice]. *Sotsialno-ekonomichni problemy suchasnoho periodu Ukrainy – Socio-economic problems of the modern period of Ukraine*, 6, 20-27 [in Ukrainian].
16. Rossokha, V.V. (2020). Upravlinnia rozvytkom silskykh terytorii v umovakh detsentralizatsii vlady [Management of rural development in terms of decentralization of power]. *Proceedings from: IV Vseukrainskf naukovo-praktychnf konferentsiya «Publichne upravlinnia ta administruvannia u protsesakh ekonomichnykh reform» – IV All-Ukrainian scientific-practical conference «Public administration and administration in the process of economic reforms»* (pp. 110-112). Kherson: KhDAU [in Ukrainian].
17. Rossokha, V.V. (2015). Upravlinnia silskym rozvytkom v umovakh rozshyrennia povnovazhen i vidpovidalnosti rehioniv [Management of rural development in terms of expanding the powers and responsibilities of regions]. *Naukovyi visnyk Mukachivskoho derzhavnoho universytetu. Ser.: Ekonomika – Scientific Bulletin of Mukachevo State University. Ser.: Economics*, 2(2), 189-196. Retrieved from: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvmdue_2015_2\(2\)__36](http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvmdue_2015_2(2)__36) [in Ukrainian].

Отримано 10.03.2021